

Anonymizovaná verze

Překlad

C-603/19 – 1

Věc C-603/19

Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce

Datum doručení:

9. srpna 2019

Předkládající soud:

Špecializovaný trestný súd (Slovensko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

24. července 2019

Žalobce:

Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky

Obvinění

TG a UF

[*omissis*]

[Č. věci u předkládajícího soudu]

ECLI: SK:SSPK:2019:9515100003.30

USNESENÍ

Špecializovaný trestný súd [složení senátu] v trestním řízení proti TG a spol. ve věci trestného činu dotačního podvodu podle § 20 odst. 1 trestního zákona, § 225 odst. 1 a 6 písm. a) trestního zákona a dalších, na neveřejném zasedání konaném dne 24. července 2019 v Pezinku,

rozhodl takto

Podle článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie, podepsané v Římě dne 25. března 1957, ve znění Lisabonské smlouvy ze dne 13. prosince 2007, s použitím § 290 odst. 1, z důvodů podle § 283 odst. 1 a § 244 odst. 4 Trestného poriadku (trestní řád), žádá Soudní dvůr Evropské unie o výklad a vydání rozhodnutí o těchto předběžných otázkách:

1. Je směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu, pokud jde o práva (zejména právo na aktivní účast poškozeného v trestním řízení a právo na náhradu škody v trestním řízení), která ze své povahy přísluší nejen fyzické osobě jako vnímající bytosti, použitelná i na právnické osoby a stát, resp. státní orgány, pokud jim vnitrostátní právní předpisy přiznávají postavení poškozeného v trestním řízení?
2. Je v souladu s články 17 a 47 Listiny základních práv Evropské unie¹, článkem 325 Smlouvy o fungování Evropské unie a čl. 38 odst. 1 písm. h) nařízení Rady (ES) č. 1260/1999 ze dne 21. června 1999 ve spojení s nařízením Komise (ES) č. 1681/94 ze dne 11. července 1994, taková právní úprava a rozhodovací praxe², podle níž nemůže stát v trestním řízení uplatňovat náhradu škody, jež mu byla způsobena podvodným jednáním obviněného,³ které má za následek zpronevěru prostředků z rozpočtu Evropské unie, a kdy podle § 256 odst. 3 trestního řádu nemůže ani podat opravný prostředek proti usnesení, kterým soud rozhodne, že se stát nebo příslušný orgán veřejné moci nepřipouští jakožto poškozený se svým nárokem na náhradu škody k hlavnímu líčení a nemůže využít ani žádný jiný druh řízení, ve kterém by se mohl vůči obviněnému domáhat svého nároku, v důsledku čehož není ani možné zajistit jeho nárok na náhradu škody na majetku a majetkových právech obviněného podle § 50 trestního řádu, a nárok tak *de facto* nelze vymoci?
3. Má se pojem „stejný podnik“ podle článku 2 nařízení Rady (ES) č. 994/98 ze dne 7. května 1998 ve spojení s čl. 2 odst. 2 nařízení Komise (ES) č. 69/2001 ze dne 12. ledna 2001 vykládat pouze formálně v tom smyslu, že rozhodujícím kritériem je, zda se podle vnitrostátního právního řádu jedná pouze o subjekty se samostatnou právní osobností, takže státní podporu do výše 100 000 eur lze poskytnout každé takové společnosti, nebo je rozhodující faktický způsob fungování a řízení těchto společností vzájemně propojených stejnými osobami, jako by se jednalo o systém poboček

¹ Protection of the EU Charter for Private Legal Entities and Public Authorities. The Personal Scope of Fundamental Rights within Europe Compared: in *Utrecht Law Review*, č. 1/15, dostupný online: <https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.490/>

² Stanovisko trestního senátu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky ze dne 29. listopadu 2017, [omissis] [číslo věci]

³ Po nařízení hlavního líčení se obviněný označuje jako obžalovaný.

řízených z jedné centrální společnosti, ačkoli podle vnitrostátní právní úpravy mají tyto společnosti samostatnou právní osobnost, a takové společnosti je třeba považovat za „stejný podnik“ a poskytnout mu státní podporu jako celku do částky 100 000 eur pouze jednou?

4. Má se pod pojmem „škoda“ pro účely Úmluvy o ochraně finančních zájmů Evropských společenství⁴ ze dne 26. července 1995 chápat pouze ta část neoprávněně získaných finančních prostředků, která přímo souvisí s podvodným jednáním, nebo pod něj spadají i uskutečněné a pravdivě doložené náklady a použití příspěvku, pokud z dokazování vyplyne, že jejich vynaložení bylo nezbytné pro účely zakrytí podvodného jednání, oddálení odhalení podvodného jednání a získání celého objemu státní podpory?

[omissis] [přerušeni řízení před vnitrostátním soudem]

Odůvodnění

1. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podává Špecializovaný trestný súd, ktorý je súdom prvého stupňa. Jeho pôsobnosť sa vzťahuje na nezáväznější trestné činy⁵ včetně trestného činu poškozování finančních zájmů Evropské unie podle § 261 Trestného zákona (trestní zákon). O opravných prostředcích rozhoduje Najvyšší súd Slovenskej republiky (Nejvyšší soud Slovenské republiky, dále jen „NS SR“) jako odvolací soud.
2. Na hlavním líčení, které proběhlo dne 30. dubna 2019, soud seznámil strany se záměrem podat předběžnou otázku Soudnímu dvoru EU, s důvody, které ho k tomu vedly, a umožnil stranám, aby se k němu vyjádřily a přednesly své návrhy.
3. Důvodem podání předběžné otázky je (opětovná)⁶ nejednotnost v rozhodovací činnosti soudů Slovenské republiky a nesouhlas Špecializovaného trestného súdu se stanoviskem trestního senátu NS SR, které je pro Špecializovaný trestný súd závazné *de facto*⁷.
4. Rozhodnutí o předběžných otázkách je nezbytné pro posouzení míry zavinění obžalovaných a rozsahu trestné činnosti v případě uznání viny, jakož i pro

⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/1371 ze dne 5. července 2017 o boji vedeném trestněprávní cestou proti podvodům poškozujícím finanční zájmy Unie [celex: 32017L1371]

⁵ Článek 83 Smlouvy o fungování Evropské unie.

⁶ Bod 1 stanoviska generální advokátky Juliane Kokott ve věci C-73/16 a předběžná otázka, kterou podal Špecializovaný trestný súd ve věci C-709/18, UL a VM.

⁷ Podle § 21 odst. 3 písm. a) zákona č. 757/2004 Z. z. o súdech vydává senát nejvyššího soudu stanoviska ke sjednocování výkladu zákonů a jiných obecně závazných právních předpisů, pokud došlo k výkladovým rozdíům v pravomocných rozhodnutích velkých senátů. Podle čl. 2 bodu 15 jednacího řádu Nejvyššího soudu zveřejněného ve slovenské Sbírce zákonů pod č. 200/2016 vycházejí z přijatého stanoviska soudci při svém rozhodování.

rozhodnutí soudu o postavení poškozených v trestním řízení a o uplatněných nárocích na náhradu škody.

I. Předmět sporu a skutkové okolnosti

5. Obžalovaní TG a UF jsou před Špecializovaným trestným súdom stíháni na základě obžaloby státního zástupce Úradu špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky ze dne 7. ledna 2015 pro pokračující zvláště závažný zločin dotačního podvodu podle § 225 odst. 1, odst. 6 písm. a) Trestného zákona (trestní zákon) a pokračující zločin poškozování finančních zájmů Evropských společenství podle § 261 odst. 1, odst. 4 písm. a) Trestného zákona spáchané formou spolupachatelství.
6. Podle obžaloby se svého jednání měli dopustit na tomto skutkovém základě:
7. Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny vyhlásilo dne 10. listopadu 2005 výzvu č. 1/2005 a dne 20. února 2006 výzvu č. 1/2006 na předkládání žádostí o poskytnutí nevratného paušálního příspěvku ze státního rozpočtu v rámci režimu *de minimis* na podporu vytváření pracovních míst u mikrozaměstnavatelů a podporu vytváření pracovních míst pro zdravotně znevýhodněné osoby v chráněných dílnách a na chráněných pracovištích (dále jen „příspěvek“). V případě výzvy č. 1/2006 byl příspěvek ze 75 % financován z Evropského sociálního fondu.
8. Příspěvek na základě výzvy č. 1/2005 byl poskytován jednorázově a příspěvek na základě výzvy č. 1/2006 byl poskytován ve formě proplacení prokázaných nákladů.
9. Příspěvek byl poskytován na náklady spojené se zřízením pracovního místa (mzdové náklady a odvody na zdravotní a sociální pojištění) a na dodatečné náklady (materiálně-technické vybavení pracoviště) po dobu prvních 12 měsíců. Povinností příjemce příspěvku bylo udržet pracovní místo po dobu nejméně 3 let.
10. V období od května do prosince 2005 založili obžalovaní „sít“ 6 společností a následně v březnu 2006 založili dalších 9 společností se sídlem v různých okresních městech s obchodním jménem obsahujícím název „Infoservis“ a název okresního města, ve kterém společnost sídlila⁸. Kromě těchto společností v lednu a v březnu založili další 4 společnosti s jiným názvem. Ve všech případech se jednalo o společnost s ručením omezeným.
11. Ve společnostech vystupovali obžalovaní jako společníci a jednatelé.

⁸ Infoservis Košice, s. r. o., Infoservis Prešov, s. r. o., Infoservis Vranov, s. r. o., Infoservis Michalovce, s. r. o., Infoservis Trebišov, s. r. o., Infoservis Poprad, s. r. o., Infoservis Bardejov, s. r. o., Infoservis Humenné, s. r. o., Infoservis Lučenec, s. r. o., Infoservis Rožňava, s. r. o., Infoservis Spišská Nová Ves, s. r. o., Infoservis Martin, s. r. o., Infoservis Žilina, s. r. o., Infoservis Banská Bystrica, s. r. o. a Infoservis Zvolen, s. r. o.

12. Predmetom obžaloby jsou však jen ty společnosti, jimž byl skutečně poskytnut a vyplacen příspěvek (celkem 10 společností).
13. V případě 9 společností založených v březnu 2006 nebyl příspěvek poskytnut buď z důvodu neschválení žádostí pro podezření z podvodného jednání, nebo z důvodu schválení příspěvku jen pro nízký počet zaměstnanců oproti žádosti obžalovaných. Následně tyto společnosti žádnou jinou podnikatelskou činnost nevykonávaly a v průběhu roku 2007 byly převedeny na třetí osoby.
14. Celkem obžalovaní zažádali o poskytnutí příspěvku v úhrnné výši 1 636 917,91 eur. Ze strany okresních úřadů práce sociálních věcí a rodiny byl smluvně dohodnut příspěvek v úhrnné výši 750 613,79 eur. Skutečně vyplacen byl příspěvek v úhrnné výši 654 588,34 eur, z toho ve výši 279 272,18 eur z rozpočtu Evropské unie a ve výši 375 316,20 eur ze státního rozpočtu Slovenské republiky.
15. V jednotlivých společnostech bylo zaměstnáno celkem 107 zdravotně postižených osob, avšak jejich pracovní činnost nesměřovala k cílům prezentovaným v žádostech o příspěvek. Podle znaleckého posudku vykazovaly všechny společnosti ztrátu. Činnosti vykonávané zaměstnanci byly jen formální povahy a neměly skutečný ekonomický význam. Všem zaměstnancům však byla řádně hrazena mzda a odvody na zdravotní a sociální pojištění.
16. Materiálně-technické vybavení jednotlivým společnostem dodávala i společnost RAMADA Slovakia, s. r. o., která však nevykonávala žádnou skutečnou činnost. Jejimi jedinými příjmy byly platby od společností „Infoservis“. Z výpisu [z] účtů společnosti nevyplývají žádné úhrady provozních nákladů, zboží nebo služeb. Poukázané finanční prostředky byly následně z účtů společnosti vybírány v hotovosti.
17. Další fakturované náklady zahrnovaly platby za pronájem prostor, internet, energie, vodu, telefonické připojení a další nezbytné provozní náklady, jejichž vynaložení bylo řádně doložené a prokázané.
18. Obžalovaní se v řízení domáhají snížení výše škody oproti škodě určené v obžalobě, a to o prokazatelně uskutečněné výdaje, a tím i změny právní kvalifikace na mírnější.
19. Společnosti byly řízeny obžalovanými centrálně ze sídla „Infoservisu“ založeného v Košicích, kde mají obžalovaní trvalé bydliště. V každé ze společností obžalovaní určili jednoho ze zaměstnanců na pozici vedoucího. Již ve svých žádostech obžalovaní deklarovali záměr založit jeden „Infoservis“ v každém okresním městě po celé Slovenské republice. Slovenská republika má 79 okresů.
20. Predmetom činnosti tzv. „Infoservisů“ mělo být vytvoření databází podnikatelských subjektů v daném okrese na způsob *trivago.com* a zprostředkování informací budoucím zákazníkům prostřednictvím bezplatné infolinky.

21. Po skončení období poskytování příspěvku obžalovaní dne 20. dubna 2007 převedli své obchodní podíly ve všech společnostech na společnost AZ-Dendy, s. r. o. se sídlem v České republice, jejímž jednatelem byl občan České republiky považovaný za „bílého koně“⁹. Následně již společnosti nevykonávaly žádnou, a to ani formální, činnost. Bezprostředně na to byly ukončeny pracovní poměry se všemi zaměstnanci.
22. Poškození – příslušné okresní úřady práce, sociálních věcí a rodiny – uplatnili v přípravném řízení řádně a včas nárok na náhradu škody vůči obžalovaným, a to ve výši skutečně vyplaceného příspěvku.
23. Majetek, jehož nákup byl ze strany obžalovaných deklarován v době pobírání příspěvku, se v prostorách společností již nenacházel. Společnosti byly *ex offio* vymazány z obchodního rejstříku.

II. Vnitrostátní předpisy

24. Podle § 124 odst. 1 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, se škodou rozumí újma na majetku anebo skutečný úbytek na majetku nebo na právech poškozeného anebo jeho jiná újma, která je v příčinné souvislosti s trestným činem, bez ohledu na to, zda se jedná o škodu na věci nebo na právech. Škodou se pro účely tohoto zákona rozumí i získání prospěchu v příčinné souvislosti s trestným činem.
25. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (Zákon č. 301/2005 Sb., trestní řád)

Trestní právo Slovenské republiky rozlišuje pojmy obětí trestného činu¹⁰ a poškozený trestným činem.

Podle § 46 odst. 1, 3 a 4 je poškozeným osoba, které byla trestným činem způsobena majetková škoda. Má právo uplatnit nárok na náhradu škody, činit návrhy na provedení důkazů nebo na jejich doplnění, předkládat důkazy, nahlížet do spisů a studovat je, účastnit se hlavního líčení, vyjádřit se k provedeným důkazům, má právo na závěrečnou řeč a právo podávat opravné prostředky v rozsahu vymezeném tímto zákonem a informovat se o stavu trestního řízení. Poškozený, který má podle zákona proti obviněnému nárok na náhradu škody, která mu byla způsobena trestným činem, je též oprávněn navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit tuto škodu; návrh musí poškozený uplatnit nejpozději do skončení vyšetřování. Z návrhu musí být

⁹ Osoba, která figuruje v obchodních společnostech vykonávajících ať již nezákonnou činnost [,] nebo aby ochránily identitu skutečných vlastníků společností [osoba vystupující jako společník a/nebo jednatel na místo jiné osoby a podle jejich pokynů s cílem zatajit skutečného vlastníka – pozn.]

¹⁰ Definice odpovídá čl. 2 odst. 1 písm. a) směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu; § 2 písm. b) zákona č. 274/2017 Z. z. o obetích trestných činů (zákon o obětech trestných činů).

zřejmé, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody uplatňuje. Návrh nelze podat, pokud již o nároku bylo rozhodnuto v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení.

Podle § 50 odst. 1 platí, že existuje-li důvodná obava, že uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem bude zmařeno nebo ztíženo, lze nárok až do pravděpodobné výše škody zajistit.

Ustanovení § 256 odst. 3 stanoví, že pokud uplatňuje práva poškozeného osoba, která toto právo zřejmě nemá, prohlásí soud usnesením, že tuto osobu jako poškozeného k hlavnímu líčení nepřipouští. Takové rozhodnutí nebrání uplatnění nároku na náhradu škody před příslušným orgánem. Proti tomuto usnesení není přípustný opravný prostředek.

Podle § 287 odst. 1 platí, že pokud soud odsoudí obžalovaného pro trestný čin, kterým způsobil jinému škodu, uloží mu zpravidla v rozsudku, aby ji poškozenému nahradil, pokud byl nárok řádně a včas uplatněn. Soud uloží obžalovanému vždy povinnost nahradit neuhrazenou škodu nebo její neuhrazenou část, pokud je její výše součástí popisu skutku uvedeného ve výroku rozsudku, kterým byl obžalovaný uznán vinným.

Podle § 307 odst. 1 písm. c) může poškozený napadnout rozsudek odvoláním výlučně pro nesprávnost výroku o náhradě škody.

26. Podle zákona č. 513/1991 Z. z. Obchodný zákonník (obchodní zákoník) je společnost s ručením omezeným právnickou osobou se samostatnou právní subjektivitou od jejích jednatelů a společníků¹¹. Společnost odpovídá za porušení svých závazků celým svým majetkem. Společník ručí za závazky společnosti do výše svého nesplaceného vkladu zapsaného v obchodním rejstříku.
27. Podle § 18 odst. 2 a 3 zákona č. 231/1999 Z. z. o štátnej pomoci¹², (zákon o státní podpoře) se státní podpora poskytuje na základě smlouvy s výjimkou státní podpory poskytované nepřímou formou, přičemž pokud byla státní podpora poskytnuta z prostředků státního rozpočtu, z rozpočtu obce nebo z rozpočtu státního účelového fondu, považuje se nedodržení podmínek, za nichž byla státní podpora poskytnuta, za porušení rozpočtové kázně.
28. Podle § 31 zákona č. 523/2007 Z. z. o rozpočtových pravidlech veřejnej správy, (zákon č. 523/2007 o rozpočtových pravidlech veřejné správy) právnická osoba nebo fyzická osoba, která porušila finanční kázeň, je povinna vrátit finanční

¹¹ Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ve věci Orsi ze dne 5. dubna 2017, C-217/15 a C-350/15, rozsudek ESLP ve věci Pirttimäki v. Finsko ze dne 20. května 2014, č. 35232/11, rozhodnutí ESLP o nepřipustnosti ve věci Veselá a Loyka proti Slovenské republice ze dne 13. prosince 2005, č. 54811/00 a další.

¹² Předmětnému ustanovení odpovídá v současnosti § 26 a násl. zákona č. 528/2008 Z. z. o pomoci a podpoře poskytované z fondů Evropského společenstva, který nabyl účinku dne 1. ledna 2009.

prostředky do rozpočtu, z něhož byly poskytnuty nebo použity, a to ve výši porušení finanční kázně; zároveň je povinna zaplatit penále. Za porušení finanční kázně se ukládá odvod ve výši porušení finanční kázně, penále a pokuta. Jejich ukládání a vymáhání se řídí všeobecnými předpisy o správním řízení.

III. Rozhodovací praxe¹³

29. Stanovisko trestněprávního senátu NS SR ze dne 29. listopadu 2017 [*omissis*] [číslo věci] (dále jen „stanovisko Tpj 39-60/2017“).¹⁴

A/I. Majetkové nároky státu, vyplývající z předpisů o jednotlivých druzích daní, o kterých ve své působnosti nejprve rozhoduje příslušný správní orgán postupem podle daňového řádu, včetně nároku, který vyplývá z nároku na vrácení zaplacené daně z přidané hodnoty anebo spotřební daně uplatněného neoprávněně osobou povinnou k dani, mají správněprávní povahu a rozhodnutí o nich podléhají přezkumu správního soudu podle soudního řádu správního. Tyto nároky nejsou nárokem na náhradu škody, který lze uplatnit v trestním řízení – tzv. adhezní řízení. Soud o jejich přiznání nerozhoduje ani v řízení podle občanského soudního řádu, jelikož nejde o věc patřící do působnosti soudů. Je tedy vyloučeno překrývání, tedy střet působnosti orgánů (správního orgánu a soudu), resp. duplicita v rozhodování o stejném nároku.

Na závěru podle předchozích odstavců nemění nic okolnost, že předmětný majetkový nárok (s daňovým hmotněprávním základem) kvantitativně odpovídá u daňového trestného činu, který je předmětem trestního řízení, škodě, která nastala v okamžiku uskutečnění činu (znak objektivní stránky skutkové podstaty u daňových trestných činů). Rovněž je z hlediska adhezního řízení irelevantní, pokud daňový nárok směřuje proti právnické osobě a obviněnou z věcně souvisejícího daňového trestného činu je jen fyzická osoba, jejímž jednáním byl trestný čin spáchán; nejde o duplicitně založený nárok na náhradu škody proti takovému pachateli.

¹³ Citovaná rozhodnutí jsou upravena z důvodu jejich srozumitelnosti, avšak jejich podstatný obsah je zachován; rozsahem opisu rozhodovací praxe soud reflektuje požadavek na prokázání strukturálního problému ve smyslu stanoviska generálního advokáta Michala Bobka ve věci C-310/16.

¹⁴ Stanovisko bylo přijato v trestní věci pokračujícího trestného činu zkrácení daně a neoprávněného uplatnění nároku na vrácení daně z přidané hodnoty (daňový podvod) v celkovém rozsahu přibližně 58 171 046,79 eur. Ze závěrů stanoviska [Tpj 39-60/2017] vyplývá, že je univerzálně aplikováno na všechny případy, v nichž má výše škody právní základ v předpisech správního práva - daně, DPH, clo, státní podpora, poskytnutí nenávratných finančních příspěvků, dotace v zemědělství, trestné činy proti životnému prostředí a jiné. V současnosti je na území Slovenské republiky vedeno několik trestních stíhání pro trestné činy daňového podvodu, zkrácení daně a cla a poškozování finančních zájmů Evropské unie, a to v rozsahu desítek milionů eur.

I přes nemožnost uplatnit daňový majetkový nárok v adhezním řízení je Slovenská republika, zastoupená příslušným orgánem, v trestním řízení o daňovém trestném činu poškozeným s ostatními právy podle trestního řádu.

II. Pokud je v trestním řízení při hlavním líčení uplatněn daňový majetkový nárok (jako nárok na náhradu škody proti obviněné fyzické nebo právnické osobě), soud poškozeného jen s uplatněným nárokem na náhradu škody usnesením nepřipustí k hlavnímu líčení. Ve zbytku svých procesních práv zůstane poškozený v postavení strany. Takový postup se uplatní i v případě, pokud již o nároku bylo pravomocně rozhodnuto v řízení podle daňového řádu, jelikož překážka *res iudicata* se týká pouze nároku na náhradu škody, o němž již bylo rozhodnuto, a nikoli jiného nároku.

B/ I. Právní úvahy uvedené v bodech I. a II. části A/ se přiměřeně použijí i na jakýkoli jiný majetkový nárok, který není podle jeho hmotněprávního základu (tedy právního předpisu upravujícího takový nárok) nárokem na náhradu škody nebo tzv. morální újmy. Při této charakteristice nároku nejde tedy o znak skutkové podstaty trestného činu, i když může mít stejnou hodnotu ve svém peněžitém vyčíslení.

II. U trestného činu porušování ochrany rostlin a živočichů podle § 305 trestního zákona odpovídá škoda, která nastala v okamžiku uskutečnění činu, právní definici škody a z hlediska peněžitého vyčíslení zároveň společenské hodnotě podle zákona o ochraně přírody. Rozhodování o nároku na majetkovou náhradu újmy (vůči obci) vzniklé nepovoleným kácením dřeviny až do výše společenské hodnoty dřeviny však patří do působnosti orgánu ochrany přírody, kterým je v tomto případě okresní úřad nebo obec. Jde tedy o správněprávní nárok, který nepatří do působnosti soudů a nelze jej uplatnit v adhezním řízení postupem podle trestního řádu. Takový závěr platí bez ohledu na okolnost, že poškozeným bude obec, na jejímž území došlo k neoprávněnému kácení; může jím být i Slovenská republika zastoupená příslušným okresním úřadem, pokud si okresní úřad v souvislosti s trestním řízením takové postavení vyhradí.

30. Usnesení velkého senátu trestního senátu Nejvyššího soudu České republiky zveřejněné ve Sbírce rozhodnutí pod číslem R 39/2014¹⁵

Nárok státu vyplývající ze zkrácené (neodvedené) daně je nárokem na náhradu škody, který však nemůže příslušný finanční orgán uplatňovat v trestním řízení proti subjektu povinnému zaplatit daň. Proto je zapotřebí, aby soud na začátku hlavního líčení usnesením rozhodl, že tento nárok na náhradu škody nemůže

¹⁵ Vzhledem k předchozímu společnému právnímu vývoji a blízkosti právní úpravy soud poukazuje i na českou rozhodovací praxi. Podle ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky nárok státu na zaplacení daně není nárokem na náhradu škody způsobené trestným činem zkrácení daně, ale nárokem vyplývajícím přímo ze zákona. Nejedná se proto o nárok, který by příslušný správce daně mohl uplatňovat v adhezním řízení.

poškozený uplatňovat v trestním (adhezním) řízení. V rozsudku pak již soud o takto uplatněném nároku nerozhoduje.

Uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení (adhezním řízení) může přicházet v úvahu jen v případě, kdy z provedeného dokazování vyplývá, že obviněný jako osoba jednající za právnickou osobu zkrátil daň z příjmu (nebo jinou daň) této právnické osoby, vůči které sice finanční úřad vydal platební výměr, kterým právnické osobě doměřil zkrácenou daň, ale je zřejmé, že tento platební výměr je nevykonatelný, protože právnická osoba nemá žádný majetek, na který by bylo možné vést exekuci. Pokud se jedná o akciovou společnost nebo společnost s ručením omezeným, a je-li obviněný členem jejich statutárního orgánu, je potřeba zabývat se otázkou, zda mu v takovém případě nevzniká ručitelství závazek, na jehož základě by mohl mít v adhezním řízení povinnost k náhradě způsobené škody nebo k vydání bezdůvodného obohacení získaného tímto trestným činem. Uplatnění nároku na náhradu škody by mohlo přicházet v úvahu i tehdy, pokud by bylo možné vyvodit odpovědnost obviněného, který není plátcem, resp. poplatníkem zkrácené (nebo neodvedené) daně, jakožto pachatele tohoto trestného činu, za škodu způsobenou tímto trestným činem nebo bezdůvodné obohacení získané takovým trestným činem.

31. NS SR, který se ve své následující rozhodovací praxi odvolal na Stanovisko Tpj 39-60/2017¹⁶, zrušil rozsudky Špecializovaného trestného súdu ve výroku o náhradě škody, jimiž soud prvního stupně uložil obžalovanému povinnost k náhradě škody ve výši podvodně vylákaného příspěvku, dotace nebo jiné finanční podpory poskytnuté ze státního rozpočtu nebo rozpočtu Evropské unie s tím, že se nejedná o náhradu škody, kterou lze uplatnit v trestním řízení, ale o zvláštní veřejnoprávní nárok na vrácení poskytnutého nenávratného finančního příspěvku, jehož obsah a rozsah se řídí příslušnými správními předpisy s následnou možností soudního správního přezkumu.
32. V předchozí rozhodovací činnosti soudy vždy ukládaly obžalovanému náhradu škody způsobené podvodným vylákaním dotace nebo státní podpory v rozsahu, v němž mu bylo prokázáno podvodné jednání.
33. Uvedené stanovisko v praxi způsobilo, že v daňových trestných věcech zástupce státu jako poškozeného neuplatňuje náhradu škody s odůvodněním, že to není možné. V některých případech dokonce orgány činné v trestním řízení ani nevyslechnou zástupce státu jako poškozeného v přípravném řízení, čímž je zmařena možnost, aby řádně a včas uplatnil nárok na náhradu škody.¹⁷

¹⁶ Rozsudek NS SR ze dne 15. února 2018, [omissis] [číslo věci], rozsudek NS SR ze dne 23. ledna 2019, [omissis] [číslo věci], a rozsudek NS SR ze dne 20. března 2019, [omissis] [číslo věci], vydané v jiných trestních případech, než který je předmětem předběžné otázky.

¹⁷ Usnesení Špecializovaného trestného súdu ze dne 30. listopadu 2016, [omissis] [číslo věci] ve věci zkrácení daně z přidané hodnoty a neoprávněného uplatnění nadměrného odpočtu daně z přidané hodnoty v celkové výši 7 459 853,45 eur, kterým zamítl obžalobu a vrátil věc státnímu zástupci z důvodu závažného porušení práv poškozeného.

34. Stejný vývoj lze předpokládat i v případě stíhání dotačních podvodů a trestných činů poškozování finančních zájmů Evropské unie.

IV. Judikatura Evropské unie (dále jen „ESD“)

35. Rozsudky ESD ve věci Taricco ze dne 8. září 2015, C-105/14[,] ve světle rozsudků ve věci [A. S]. a M. B. ze dne 5. prosince 2017, C-42/17[,] a Dzivev a další ze dne 17. Ledna 2019, C-310/16[,] a další;
36. Rozsudky ESD v spojených věcech Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening a další ze dne 13. března 2008, C-383/06 a C-385/06, ve věci Chambre de commerce et d'industrie de l'Indre ze dne 21. prosince 2011, C-465/10.

V. Stanovisko Špecializovaného trestného súdu

37. Právnícké osoby, většinou společnosti s ručením omezeným, které pachatelé použijí ke spáchání trestné činnosti, a které jsou příjemcem příspěvku, končí ve všech případech téměř bez majetku. Poskytnutý příspěvek je tak vůči nim nevyžaditelný.
38. Ve správním řízení může příslušný státní orgán uložit povinnost vrátit neoprávněně vyplacený příspěvek výlučně příjemci příspěvku, kterým je tato právnická osoba [,] a nikoli jejím společníkům, jednatelům a už vůbec ne třetím osobám, které často stojí na pozadí celé trestné činnosti.
39. Za daného právního stavu se nelze odvolávat ani na možnost uložení trestu propadnutí majetku podle § 58 trestního zákona. Pokud stát nedisponuje pohledávkou, kterou by mohl přihlásit do konkurzního řízení¹⁸, jeho nároky ze samotného uložení trestu propadnutí majetku lze uspokojit až po uspokojení všech pohledávek z konkurzní podstaty a všech přihlášených pohledávek.¹⁹ Ve všech případech známých soudu nestačil majetek odsouzených ani k úhradě přihlášených pohledávek [,] natož pak k uspokojení nároků státu.
40. Rozhodujícím kritériem pro rozhodnutí o uplatněném nároku na náhradu škody má být povaha subjektů a vztahů odpovědnosti mezi státem jako poškozeným a pravomocně odsouzeným pachatelem, které vznikly v důsledku jeho protiprávního jednání, a to bez ohledu na hmotněprávní základ uplatňovaného nároku.

¹⁸ Podle § 107a odst. 1 zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii, pokud příslušný soud doručí konkurznímu soudu pravomocné rozhodnutí o uložení trestu propadnutí majetku, konkurzní soud bezodkladně bez návrhu rozhodne o vyhlášení konkurzu na majetek toho, komu byl takový trest uložen.

¹⁹ Podle ustanovení § 107a odst. 2 písm. d) zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii.

41. V případě rozhodnutí soudu o tom, že poškozený není k hlavnímu líčení se svým nárokem na náhradu škody přípuštěn[,] musí být toto rozhodnutí přezkoumatelné nadřízeným soudem. Jedná se o otázku zásadního významu pro řádné a včasné uplatnění jeho práv v trestním řízení. Přezkum rozhodnutí v rámci ústavní stížnosti nelze považovat za dostačující.
42. V trestním řízení je nezbytné dodržovat práva a oprávněné zájmy všech zúčastněných subjektů, zejména poškozených. Teorii, podle které je účelem trestního řízení výlučně objasnění trestné činnosti a potrestání pachatele a vnímání postavení poškozeného výlučně přes otázku náhrady škody ([angl.] *damaged victim*)[,] je třeba považovat za překonanou²⁰.
43. Postavení poškozeného v trestním řízení a rozsah práv přiznaných mu vnitrostátními předpisy nemohou být ve zjevném nepoměru k postavení a právům, které vnitrostátní předpisy přiznávají státnímu zástupci a obviněnému v souladu s požadavkem na spravedlivý proces a rovností zbraní.
44. Navzdory tomu, že ESD ve svých rozhodnutích C-205/09 a C-467/05 nerozšířil pojem oběti i na právnické osoby, má soud za to, že právo na aktivní účast poškozeného v trestním řízení a právo na náhradu škody v trestním řízení²¹ je možné vztáhnout i na právnické osoby a stát²², jelikož jsou nezbytné k účinné ochraně jejich majetkových práv²³ a nejedná se o práva, která lze ze své povahy přiznat pouze fyzické osobě jako živé bytosti.
45. Chybějící finanční prostředky ve státním rozpočtu nebo v rozpočtu Evropské unie se odrážejí v rozsahu a kvalitě poskytovaných služeb ze strany státu (školství, zdravotnictví, sociální služby, podpora vědy a sportu, regionální rozvoj, atd.).
46. Uvedené má svůj význam i s ohledem na přerušení plynutí promlčecí doby a překážku litispendence okamžikem uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení²⁴ a vázanost občanskoprávního soudu rozhodnutím o tom, že byl spáchán

²⁰ Ustanovení § 1 trestního řádu upravuje postup orgánů činných v trestním řízení a soudů tak, aby trestné činy byly náležitě [to znamená řádně – pozn.] zjištěny a jejich pachatelé podle zákona spravedlivě potrestáni, přičemž je třeba respektovat základní práva a svobody fyzických osob a právnických osob. Navzdory uvedenému zůstává poškozený v praxi na okraji zájmu trestního řízení, např. rozsudek ESLP z 11. prosince 2018 ve věci *Lakatošová a Lakatoš proti Slovenské republice* č. 655/16.

²¹ Bod 20 odůvodnění a článek 16 směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu; právo poškozeného na spravedlivý proces podle článku 47 Listiny základních práv Evropské unie.

²² Stát jako poškozený má v trestním řízení postavení právnické osoby.

²³ Článek 17 Listiny základních práv Evropské unie; článek Protection of the EU Charter for Private Legal Entities and Public Authorities. The Personal Scope of Fundamental Rights within Europe Compared: in *Utrecht Law Review*, č. 1/15, dostupný online na: <https://www.utrechtlawreview.org/articles/abstract/10.18352/ulr.490/>

²⁴ § 112 občanského zákoníku.

trestný čin²⁵. V prípade akceptovania súčasnej rozhodovacej praxe by uplatnení nároku na náhradu škody ze strany štátu jako poškodeného bylo neúčinné a promlčecí doba by v průběhu trestního řízení nadále plynula. Nárok poškozeného, který se v dobré víře spoléhal na dosavadní rozhodovací praxi, by byl bez jeho zavinění promlčen.

47. Ve vztahu ke třetí otázce zastává soud stanovisko, že rozhodujícím kritériem je faktický způsob řízení společností. V případě, že se jedná o založení několika společností s ručením omezeným, které jsou v podstatě jen centrálně řízeným systémem poboček, je pro účely poskytování státní podpory v rámci režimu *de minimis* zapotřebí považovat tyto společnosti za jeden a ten samý podnik. Opačným výkladem by docházelo k řetězení státní podpory a obcházení stanoveného finančního limitu státní podpory.
48. V případě čtvrté otázky se soud přiklání k názoru, že za škodu je třeba považovat i uskutečněné a pravdivě doložené náklady a použití příspěvku, pokud se v trestním řízení prokáže, že od počátku existoval podvodný úmysl a ze strany příjemce se jednalo o nezbytné náklady, resp. ztráty spojené s trestnou činností. Tyto prostředky tak nelze považovat za použité v souladu s účelem, na který byly poskytnuty.

[Poučení o opravných prostředcích]

Pezinok 24. července 2019

[omissis]

[jméno předsedy senátu]

²⁵ § 193 občanského soudního řádu.